

ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรในงานสมโภชข้างเผือก ที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ครั้งที่ 1 ต่อมาทรงสร้างหุ่นจีน อย่างหุ่นไท่หล่า ขึ้นอีกโรง 1 ว่า สร้างประธานพระองค์เจ้าไชยรัตนวโรภาส ลูกเธอ ซึ่งทรงพระเมตตามาก ทรงนิพนธ์บทให้เป็นภาษาจีนแปลเป็นไทย ยังปรากฏอยู่หลายตอน ที่หลังจึงทรงหัดจ้างผู้ชายขึ้นโรง 1 เอาใจของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นครู แต่ตัวเจ้าเป็นไทยทั้งนั้น เป็นผู้คิดก็มีมาก วิธีเล่น ๆ เต็มตำราอย่างอื่น แต่กระบวนตกแต่งเครื่องอาสน์ ดึกว่าเจ้าโรงอื่น ๆ ทั้งนั้น จิวโรงนี้อยู่มากกรมพระราชวังบวร ทิวคงค..."

งานสมโภชข้างเผือกที่มีหุ่นไทยของกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญแสดงถวายทอดพระเนตรนั้น มีเมื่อ พ.ศ. 2419 เป็นข่าวในหนังสือ คอรัทข่าวราชการ ปรากฏให้เห็นอยู่ (หน้า 257)

หลักฐานนี้ ยกมาเพียงเพื่อจะช่วยให้ขบค่อไปให้ทราบว่า หุ่นจีน ที่สร้างทีหลังต้องสร้างหลัง พ.ศ. 2419 แต่จะเป็นปีใด ไม่ทราบเหมือนกัน

สำหรับบทจิวที่กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญทรงพระราชนิพนธ์ เขียนเป็น

ภาษาไทย เท่าที่พบมี 2 เรื่อง คือเรื่องชวยงัก กับ เรื่องเบ็ดเตล็ด หลวงจีนเข้าชู้ เกี่ยวผู้หญิง เรื่องหลังทรงแต่งคลกขบขันดีมาก เพียงแต่อ่านจากหนังสือก็สนุกเต็มที่แล้ว หากได้ดูหุ่นเล่นจริง ๆ ก็คงเป็นที่ตื่นตื่นขบขันมากเลยทีเดียว

บทหุ่นทั้ง 2 เรื่อง ภายหลังนำมาตีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของหม่อมเจ้าศรีสุทศน์วงษ์ สุทศนีย์ พ.ศ. 2503

หุ่นไทยและหุ่นจีนของกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ จะมีเล่นต่อมาถึงปีใดไม่ทราบคงเล่นจนทิวคงค พ.ศ. 2428 จากนั้นก็คงเก็บรักษาเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญก็ทรงมีพระโอรสองค์หนึ่งที่สืบสายพระปรีชาสามารถด้านการละเล่นนี้ คือพระองค์เจ้าสุทศน์นิภาธร พระโอรสองค์นี้ ทรงสร้างหุ่นของพระองค์เองขึ้น เป็นหุ่นกระบอก "หุ่นพระองค์สุทศน์" เป็นที่รู้จักกันทั่วไปแต่น่าแปลกใจและน่าเสียดายมากที่หาตัวหุ่นไม่พบ ไม่ทราบไปตกอยู่ที่ใคร

เรื่องที่เล่ามาทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องเน้นหุ่นจีนในเมืองไทย สรุปแล้ว หุ่นจีนมีเล่นมาตั้งแต่ครั้งกรุงธนบุรี และเล่นเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ร.5

ระยะหลัง ๆ จะมีมากมายแค่นี้ ดูไม่ค่อยกล่าวถึง คงจะโรยราลง แม้จะมีบ้างก็เป็นตามบางโอกาสบางแห่ง

เมื่อสัก 6-7 ปีก่อน ราว พ.ศ. 2520 หรือก่อนนั้น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับหนึ่งเคยลงสารคดีเรื่องหุ่นจีนคณะหนึ่งที่ยังคงเล่นอยู่ แต่เป็นของคณะสมัครเล่น นับว่าอยู่ที่นางเลิ้ง แต่จนบัดนี้ก็ยังไม่เห็นมีข่าวว่าเล่นที่ไหนอีก

เมื่อ พ.ศ. 2523 มีหุ่นจีน จากสาธารณรัฐประชาชนจีน มาแสดงที่หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 6-30 เมษายน พ.ศ. 2523 ปรากฏว่า แสดงได้ดีเยี่ยม เป็นที่ตื่นตาตื่นใจ และมีคนแห่ไปชมกันแน่นขนัดตลอดทุกวัน ลักษณะหุ่นที่มาเล่น เป็นหุ่นที่ได้รับการปรับปรุงและจัดทำเพื่อการแสดงอย่างมีหลักมีเกณฑ์ ใช้สีสรร และฉากช่วย ดูแล้วเหมือนกับหุ่นนั้นเป็นคนจริง ๆ ใคร ๆ ที่ได้ไปชมแล้ว จะพากันทั้ง และติดใจกันมาก

หลังจากปี พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2526 ยังไม่มีหุ่นจีนใด ๆ มาแสดงให้ประจักษ์อีก

ข้อมูลประกอบการเขียน

1. หุ่นไทย โดยจักรพันธ์ุ โปษยกฤต โรเนียวเจ้าแถม เสนอองค์การยูเนสโก พ.ศ. 2525

2. การละเล่นของไทย โดยมนตรี ตราโมท จัดพิมพ์โดยกรมศิลปากร, โรงพิมพ์พระจันทร์ พ.ศ. 2497

3. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 13 เรื่องตำนานวังหน้า พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ นาวิกมูต ต้นฉบับรูดพิมพ์ สำนักพิมพ์ดำรงราชานุภาพ เมืองโบราณ พ.ศ. 2526

4. บทหุ่นจีนของกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ กับบทหุ่นกระบอกของพระองค์เจ้าสุทศน์นิภาธร พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าศรีสุทศน์วงษ์ สุทศนีย์, วัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2503, โรงพิมพ์มิตรไทย พ.ศ. 2503

5. คนนอกศตวรรษ : หุ่นไทย โดย ชาตี พระนคร

6. คอรัท ข่าวราชการ เล่ม 2 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดฯ ให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษา พ.ศ. 2466, โรงพิมพ์ไท พ.ศ. 2466

7. สังเกตการณ์พิพิธภัณฑ์สถานแห่ง

หุ่นจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร